

TÖRÖK PÁL.

(1808—1883.)

A nagy veszteség feletti fájdalomban, mely a magyar reformált egyház egyetemét, de különösen a dunáninneni ref. egyházkerületet f. évi october elején gyászba borította, mi is őszinte részvéttel osztozunk. Mély sajnálattal látjuk a protestantismus soraiból az oly kiváló férfiak eltűnését, kiknek drága elete, nagy tehetségei bár első sorban annak a testületnek vannak szentelve, melyhez közetlenül tartoznak, de a kiknek munkássága a szellem által, mely azt vezérli, szélesebb körökre hinti áldásait.

És Török Pál püspök, a pesti ev. ref. egyház papja ily kiváló, nagy férfiú volt.

Azok az alkotások, melyek fényes s maradandó emlékül nevéhez fűződnek, nemcsak a gyülekezetnek, a melynek papja, az egyház kerületnek, melynek püspöke volt, szólnak, hanem közülök nem egy az összes magyar protestans egyházakat illeti. S az a szellem, mely a lutheranus és a ref. egyházak egyesítése eszméjét ölelte fel gondolatában, rokonszenvének mutatta jeleit az unitárius egyház iránt is a fővárosban lett első megjelenésekor és azután más alkalommal is.

Mindazonáltal szellemének, a tettek mezején alkotó hatalmas erejének legmonumentalisabb műveit kétségtelenül egyházkerülete, s legfőképp pedig ekklézsiája, a pesti ev. ref. egyház oltárára tette le. Mikor ott hivatalát elfoglalta, a lehető legziháltabb viszonyok közt levő ekklézsiát talált, és örökségül egy

virágzó, népes gyülekezetet hagyott hátra. S bár nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a körülmények is kedvezően játszottak kezére Budapestnek az ország valóságos fővárossá lételével, de nem szabad felednünk, hogy teremtő esze már előre megkészítette volt az alapot a fővárosban egy tekintélyes reformált hitközség fölemelkedésére. És a csaknem semmiből teremtett pesti ev. ref. theologiai akadémia és gymnasium s aztán a nagykörösi tanító-nevelő intézet és más halhatatlan emlékei az ő nemes életének, azok a dicső művek, melyeket egyházkerületének az ő gondviselészerű hosszu pályáján nyújtott.

Azt mondják róla, hogy Kálvin volt a mintaképe. És valóban végig tekintve az ő nagy alkotásokban gazdag életén, s szemlélve erős, tiszta jellemét, tudóssággal és éles észszel kimagasló nemes alakját és látva azt a bámulatos kitartást, azt a vasakaratot, melylyel ő merész terveit a legnagyobb akadályok ellenére is célhoz juttatni bírta, bátran elmondhatjuk, hogy az a szervező hatalom és nagy erkölcsi erő, mely a genfi reformatorban nyilvánult s mely a kalvinizmusnak minden országban, a hol azt befogadták, ez alakban a legnagyobb dicsőséget szerzette, hazánkban ez évszáz folyama alatt az ev. ref. egyház egy vezérférfiában sem jutott praegnansabb kifejezésre, mint éppen Török Pál személyében.

Méltán öltött gyászt a magyar reformált egyház egyeteme az ő elhunytá fölött.

Legyenek e sorok részünkről is az ő emléke iránti igaz tiszteletnek nyilvánításai!

Péterfi Dénes.

IRODALMI ÉRTESÍTŐ.

A Krizaalbum ez évben meg fog jelenni. A gyűjteményben a Kriza-
emlékünnepevényen elmondott beszédeken kívül sok jeles írótól lesznek közlemé-
nyek. A tiszta jövedelem a Kriza-alap javára fog fordíttatni. Előre is felhívjuk
rá olvasóink figyelmét.

Alkalmi könyörgések. Az unitáriusok E. K. Tanácsa igen helyes s
részint kegyeletes intézkedést tett, midőn a némelyek előtt még most is ked-
ves emlékezetben álló eme kis könyvet, melyet Szentábrahámi Mihály jeles uni-
tárius püspök még a mult százban írt és az E. K. Tanács 1826-ban kinyomatott,
ujból közforgalomba bocsátotta. A könyv összesen 144 imát tartalmaz, melyek
lehet hogy a mai szépirodalmi követelményeknek, sőt az unitáriusok némely
nézeteinek sem felelnek meg, de az a mély vallásos érzés, az az igazi buzgó
kegyesség, mely mindeniken előmlik, kétségen kívül érdemessé teszi az olva-
sásra. Lelkészeink a kellő módosítások mellett jó hasznát vehetik. — A könyv
nagyon szép és csinos kötésű és az ára csak 50 kr., éppen azért, hogy bárki
is megszerezhesse. Kapható a kolozsvári könyvárusoknál és a főiskolai könyv-
tárnoknál. Ajánljuk az érdeklődők figyelmébe.

Unitárius kis könyvtár. Szerk. Derzsi Károly budapesti unitárius
lelkész. VIII. Tartalom: Isten, az Atya, Bellows W. H. után. Kapható a szerkesz-
tőnél és minden unitár. esperesnél.

Channingnek igazibb tanítványa és a legújabbkori amerikai unitarismus-
nak lelkesebb apostola egy sem volt, mint a csak nem rég elhalt dr. Bellows.
Az ő szervező energiája nélkül az amerikai unitáriusok most bizonytalán nem
volnának ott, a hol vannak. Örvendünk, hogy olvashatjuk magasztosult szelle-
mének egyik szép termékét saját nyelvünkön is. Ki az Isten? Mióta az embe-
riség elhagyta gyermekségét, miúdig érezte, hogy atyja és szülője, miképpen a
földi atya az ő gyermekének, de kimondani csak későre tudta szívének eme
tiszta érzelmét. A theologusok ezt tanították és a papok erről prédikáltak. De
mindkettő tévedett, midőn az Istentől elszakította az embert s közvetítők által
engedte meg a hozzájutást. Tévedés volt Jézust úgy tüntetni fel, mint ki által
egyedül lehet Istenhez jutni. Tévedésen alapúl minden külső ábrázolás és kép-
imádás. A minthogy legbizonyosabb szellemi életünk, úgy legbizonyosabb az is,
mit szellemünkkel látunk és ismerünk. Szellemi felfogásunk nélkül a világ ter-
jedelme ama kis hajlékba szorulna, melyben lakunk, míg így Istennek háza és
a menyországnak kapuja. Csalódnak a modern agnosticusok, ha azt mondják,
hogy Istent nem lehet felfogni és megismerni. Hiszen ők tudják legjobban, mily
nehéz eltitkolniok e való igazságot. De mi nem fűzzük tovább az eszméket,
hanem azt mondjuk, hogy a ki azokat szép képekben és meggyőző érvekkel
bebizonyítva látni ohajtja, forduljon az Unitárius kis könyvtár VIII-ik számához.